

OBIERAC (375) *vb impf*

obierać (366), **obirać** (9); *obirać KromRozm II, KromRozm III.*

o oraz a jasne; -é- (43), -e- (15); -é- *OrzQuin* (2), *Strum, KochMarsz, KochFrag, WyprPl* (2); -é- :
-e- *MurzNT* (1:1), *Mącz* (1:8), *SienLek* (1:3), *SarnStat* (33:3).

inf obierać (97). ◇ *praes* 1 sg obierám (17). ◇ 2 sg obieráš (4). ◇ 3 sg obierá (32). ◇ 1 pl obierámy (10). ◇ 2 pl obierácie (5). ◇ 3 pl obierają (46). ◇ *praet* 2 sg m obieráś (1). ◇ 3 sg m obierál (24). *f* obierała (1). *n* obierało (3). ◇ 1 pl m pers obieráliśmy, -smy obierali (4). ◇ 2 pl m pers -ście obierali (1). ◇ 3 pl m pers obierali (26). ◇ *fut* 1 pl m pers będziemy obierać : obierać będziemy *SarnStat* (1:1). ◇ 3 pl m pers obierać będą (2). ◇ *con* 2 sg m byś obierál (1). ◇ 3 sg m by obierál (6). ◇ 1 pl m pers byśmy obierali (2) *WujNT, SkarKaz*, bychmy obierali (1) *RejZwierc*. ◇ 2 pl m pers byście obierali (2). ◇ 3 pl m pers by obierali (9). ◇ *imp* 2 sg obieráj(że) (21). ◇ 3 sg niech obierá (3). ◇ 1 pl obierájmy(ż) (3). ◇ 2 pl obierájcie(ż) (9). ◇ 3 pl niechaj(że) obierają (4). ◇ *impers praet* obieráno (23). ◇ *con* by obieráno (1). ◇ *part praes act* obierając (15).

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. Z różnych możliwości lub rzeczy możliwych wybierać jedną; *eligere Mącz, PolAnt, Vulg, Modrz, JanStat, Cn; deligere, legere Mącz, Modrz, Cn; assignare, capere, carpere a. dare a. permittere optionem, desumere, ducere, edecimare, optare, optionem dare, percipere, praeceptare, secernere, seligere Cn* (357) : *Mącz* 187b, c, 267a, 336d; kto by mi dał obierać mowiąc: co wolił/ Párył ten/ czyli kazania Chryzostomowe ná S. Mátheuśá/ iabych fię zá książki iáł. *SkarŻyw* 202, 52.

obierać z czego (10): *LubPs* S5v marg, V6v marg; *CzechRozm* 101; *SkarJedn* 72; Miedzy ktoremi [plagami] Dawid Krol/ gdy mu Pan Bog dał z nich obierać zá nayciężłzą rozumiał być miecz nieprzyaciellki/ gdyż ręká ludzka nád Boską w pomście iest dáleko niepohámownieyśza. *PowodPr* 7; *CzahTr* E3v. Cf »obierać (jedno) z dwojga«.

obierać co (113), *kogo* (2): *BOlus armenus* [...] Małz obierać żóltawy. *FalZioł* III 36a, III 7d; niechcieli obrać pana Iezufa ktory nauczał żywotha duchownego, woleli żywot cielesny á plugawy y świerzęczy obierać *MiechGlab* 20; Wież że kazde ftworzenie z piękności obieraią A ku piękney vrodzie cznotę przyczytiai *RejJóz* E5, F6; *MurzNT* 46; *LubPs* bbv; *RejWiz* 80v [2 r.], 158, Cc5; *Leop Is* 65/12; *OrzList* i3; *PHilozophi* ktorzy fie/ rozumem paráli/ Wolność nád wśzytki fkárby/ s cnotą obieráli. *RejZwierc* 50v; *BibRadz* 2.Reg 24 arg, *Is* 66/3, I 286b marg; *BielKron* 89v, 100v; *GrzegRóżn* B2v; Miefzkánié zdrowé iáko obierác/ 1.2.a). *SienLek* Sss3, 3v, 5v; bo nigdy ludzie nie obieraią złego thą myłłá/ áby złe było/ ále fie podobieńftwem dobrego omyłłaią *GórnDworz* Ff3v; *RejPos* 305; *RejZwierc* 48v, 250v; *BudBib Iob* 15/5, *Is* 40/20; *BudNT Luc* 14/7; *CzechRozm* 101v, 141; *ModrzBaz* 115, 143v; *SkarJedn* 73; *SkarŻyw* 397; rádę záczynaymy/ A mieyfce ku Seymowi flufzne obieraymy. *BielSjem* 16; *Alberte*/ obieray ty brón *WyprPl* B, B3; *LatHar* 493; *WujNT* 35, *Luc* 14/7; *SkarKaz* 244a; *CzahTr* E3v, I3. Cf *obierać co komu; co na co; »co (na)lepszego obierać«*, »obierać co się podoba«.

obierać co komu (48): *RejPs* 117; *Diar* 47, 48; *LubPs* R2 marg, S5v marg, V v marg, V6v marg; *Leop Is* 66/4; *RejZwierc* 111v; *BibRadz* *5, *Is* 66/3, I 286b marg; *Hethmáni* [...] iácháli woyłku położenia mieyfce obierác *BielKron* 306v, 100v; *RejPos* 117v, 267v, 357; *KuczKat* 235; *RejZwierc* 5v, 42, 114v,

127, 204v, Aaa; *WujJud* 188; Niechayże nam oto tu wnet dwu wołu dádzą/ Oni łobie iednego/ niechay obieráią *HistHel* C, C; *CzechRozm* 101, 101v; *ModrzBaz* 40; [*Helijas*] śmierć łobie raczey obierał/ a niźli ná roľfypánie ołtárzow Bożych/ [...] pátrzyć miał. *SkarŻyw* 50, 68, 69, 182, 397, 399, 462; *StryjKron* 572; *NiemObr* 180; *LatHar* 458; *KoľakSzczęśl* Cv; *WujNT* 15, 748; *PowodPr* 81; *SkarKazSej* 670a, 702a. Cf *obierać co komu ku czemu; co komu nad co*.

obierać co komu ku czemu (1): częłtokroć ci/ ktorzy łądzić władzą máią/ z przygody y wedle woléy łwéy zwykli ku łądzeniu obieráć łobie mieyfcá gđziekolwiek niezámierne [*vel eligere sibi loca quaelibet indeterminata JanStat* 425] *SarnStat* 232.

obierać co na co (3): *GórnDworz* Gg3; Ná Tárćie Kárpie obieray nie wielkie á nie łtáré *Strum* O3v; *WujNT* 208.

obierać co komu nad co (1): Przetom ia źáłości Pełen ieft/ [...] Z fráfunku/ śmierć łobie/ nád żywot obieram *GrabowSet* O2.

obierać czym (1): á cnotá/ ktorą obieramy tho czo ieft dobre/ nie to co łie ták widzi/ nicz inego nie będzie/ iedno łamá prawdziwa vmiejętność/ á náuka *GórnDworz* Ff4.

obierać między czym (3): *BibRadz* 2.Reg 24 arg; A wźákoż miedzy dwiemá rzeczámí łtráľznemi á złemi mądry człowiek ząwždy mnief łobie złą obiera. *RejZwierc* 42; *CzahTr* H2.

cum inf (5): *CzechRozm* 68v; *SkarŻyw* 179; *KochFrag* 45; *WujNT Hebr* 11/25; Day nam śię táką/ ábyłmy śię źadney wzgárdy świátá tego nie bali/ á ráczey wzgárdzonemi być/ niźli kogo lekce łobie wáżyć/ obierali. *SkarKaz* 85b.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (8); *co* (29), *przy czym* (1), *w czym* (1), *który* (2), *aby* (1), *gdzie* (1)] (35): *MurzNT* 46; *RejWiz* A9; *Leop Is* 65/12, 66/4; A ták macie niebo/ macie piekło/ obieraycie co chcecie: *mundus ego sum a fanguine omnium uestrum*. *OrzList* i3; *BibRadz* 2.Reg 24 arg; Niechayże obieráią co chcą/ bo muľzą śię pokázáć ábo Turkámí y Żydámí ábo więc Krześciánmi *GrzegRóżn* B2v; obierayże łobie przy czym zołtác małż *RejPos* 357, 267v; *RejZwierc* 5v, 48v, 114v, 127; *StryjKron* 572; *LatHar* 493; *WujNT* 748. Cf »obierać co (na)lepszego«, »obierać, co się podoba«.

W przeciwstawieniach: »obierać (dobre) ... brakować (złym) (2), brzydzić się (złym) (2), odrzucać (3), porzucić, przec się, odstępować, zostawować« [*szyk zmienny*] (10): *CzechRozm* 101v, 134v, 140v, 141 [2 r.], 141v [2 r.]; wielki ieft Bog [...] dla niego włytkim świátem wzgárdzić y vmrzeć łobie obieram: á Oycá śię łwego [...] prze/ y odłtępuię. *SkarŻyw* 179, 182; ia niewiem ktore nazwiłko łepfze/ iefli Polkie/ iefli łáćinłkie/ kto się wczym kocha niech łobie obiera/ á gorłze porzuci. *StryjKron* 572.

W porównaniu (1): Kiedy to obieranie iuź ták przyłzło ná cie/ Obieray iáko pczółká w káżdym zyołku łmáku/ A przy tym ktory łepłzy zołtaway przyłmáku. *RejWiz* 80v.

W charakterystycznych połączeniach: *obierać biskupstwo, broń, chwałę, czas(y)* (3), *drogę żywota, (dobry) dział* (3), *język przewrotnych, karanie, (dobre, pewne, słuszne) miejsce (chwały, do toczenia obozu, położenia wojsku, ku sądzeniu, ku sejmowi)* (7), *mieszkanie (zdrowe)* (2), *niebo, pierwsze siedzenia* (2), *pokoj, pomstę, potrawy (wilkie a gorące, smaczniejsze)* (3), [*co*] *potrzebnego, [co] pożytecznego, próżnowanie, [co] przystojniejszego, (proste a niskie, słabe, słodkie) rzeczy* (5), *serce [czyje], śmierć (nad*

życi) (umrzeć) (5), utrapienie [z kim], walkę, walczyć, wolność (z cnotą), (nade wszystko, nad wszystkie skarby) (2), woli (2), wykłady, złe, życie (albo śmierć, cielesny, doskonalszy, niesławny, spokojny, wolny, zwierzęcy) (7); obierać cnotę; obierać co woda a co ogień; obierać z piękności; obierać z piosnki, z wykładów, z psalmu; obierać za pewną prawdę; obierać między karaniem, między dwoma rzeczami; obierać w głowie; obierać z chucią, z dobrą wolią; obierać co [kto] chce (4), co [kto] raczy; obierać umieć [co]; obierać dać [komu], raczyć; obierać po swej woli.

Zwrot: »obierać (jedno) z dwójga (a. z dwu)« [szyk zmienny] (4): RejF6; Rzekł mu [królowa]/ obieray sobie jedno s tego dwójgá/ albo gárdło musifz dác [...] álbo mnie poymi s kroleftwem/ zábiwfzy krolá. *BielKron* 100v; *SkarŻyw* 68, 69.

»obierać (to), co (na)lepszego, co (jest) dobre« [szyk zmienny] (9:7): *MurzNT* 28v; *Diar* 91; *LubPs* R2v *marg*, V v *marg*; *OrzRozm* T; *BielKron* 351; *GórnDworz* Mm3v, Ff4v; vważay/ vpátruy/ á obieray sobie coc fie lepszego podoba/ á przy czym fnádnie zoftác mařz. *RejZwierc* 26v, 142; *CzechRozm* 134v, 140v, 141, 141v [2 r.]; Heretyctwo z Grecká od wybieránia nazwáne iest/ bo wnim każdy sobie to obiera/ co mu fie lepszego być zda. *SkarŻyw* 337.

»obierać (to), co się [komu] (nie) podoba« (3): czynili złe przed oczymá moiemi/ á obieráli to co fie mnie nie podobało [et in quo non volui elegerunt]. *BibRadz Is* 66/4; *SkarŻyw* 504; Dał ludziom wolną wolią/ áby czynili co chcieli/ y obieráli co fie im podoba/ złeli dobreli. *SkarKaz* 610b.

»[co] obierać z rzeczy wiele« (1): A zgodnie broni dobyć ná nieprzyaciela/ To obieram w głowie fwey głupiey [!] z rzeczy wiele *CzahTr* E3v.

»obierać słowa« [szyk zmienny] (2): Záfię gdy o rzeczach wielkich mowić przydzie/ áby [dworzanin] poważnie/ rzeźwie/ y potężnie/ mowif/ obieráiąc fłowá włafne/ iáfne/ łatwie/ dobrze złożone *GórnDworz* F8v; *RejPosRozpr* c4.

»obierać sobie« = *eligere sibi* *JanStat* [szyk zmienny] (58): *RejPs* 117; *MurzNT* 46; *Diar* 47; Czo sobie najlepszego człowiek obierać ma/ jedno przyftać ku Pánu Bogu z wiernem sercem/ položywfi w nim wfzytko fwe wfianie. *LubPs* R2 *marg*, S5v *marg*, V v *marg*, V6v *marg*; *Leop Is* 66/4; *BibRadz* *5, *Iob* 34/33, I 286b *marg*, *Is* 66/3; Skárbimirz też podbił [...] Pomorzány/ okrom Biálogrockich/ do których pofiał Krol dwie tarczy/ błękitną y czerwoną/ áby obierali sobie co lepszego pokoy czy walkę. *BielKron* 351, 100v; *RejAp* [Ff5]; *RejPos* 117v, 267v, 357; *KuczbKat* 235; *RejZwierc* 5v, 26v, 42, 114v, 127, 204v, Aaa; V nas lepák nie każdy kościół sobie czáfy obiera po fwey woley/ ále wfzytki kościoły pewne czáfy máią Swiát y Poftow *WujJud* 188; *HistHel* C [2 r.]; *CzechRozm* 68v, 101, 101v; *ModrzBaz* 40; [řw. *Augustyn*] ná woliá dáie czytelnikowi obierác sobie zt[y]ch obudwu wfkładow któryby mu fie podobał. *SkarJedn* 72; *SkarŻyw* 50, 68, 69, 179, 182 (12); *StryjKron* 572; *NiemObr* 180; *GrabowSet* O2; *LatHar* 458; Kto tedy profłá drogę żywotá pobożnego sobie obiera/ [...] nie [!] człowieká ma náśládowác ále Bogá *KořakSzczęřl* Cv; *WujNT* 15, 748; *SarnStat* 232; *PowodPr* 81; *SkarKaz* 85b; *SkarKazSej* 670a, 702a.

Przen (1) :

Zwrot: »obierać to co dobre« (1): rozum obiera to czo dobre/ y [...] hámuie wfęcz řádze nieuczciwe *GórnDworz* Mm3v.

a. O osobach (218) :

obierać kogo, co (38): To [cnota] iest pánieńlki poąg/ ty niech obieráią/ Ktore cnoty niż złotá ząwždy więcey máią. *RejZwierz* 40v; *Mącz* 336c; *RejPos* 21; *BielSpr* 3, 11; *BudBib Iudic* 5/8; *GórnRozm* G2; Kogoż/ mam do ciebie/ obierać rzeczniká? *GrabowSet* P3; *WujNT* 1.Thim 5 arg; *SarnStat* 429; Naprzod niech ná tę wypráwę nie obieráią żadnego gołpodárzá/ gdyż bez gołpodárzá domá trudno *GrabPospR* M3. Cf *obierać kogo z czego; kogo komu; kogo na co; kogo być jakim; »obierać żonę«*.

obierać kogo z czego (2): POtocki [...] cnotę ma/ nic nie fárbowaną/ [...] Bo v dworá ćwicżono/ więc w żolnierze dano/ A s tákíeý łzkoły żaczki/ pirwey obierano. *RejZwierz* 85; *CzachTr* L4.

obierać kogo komu (17): *RejPos* 143; Podobno teraz [Zyzara] dziełi [!] łupy/ á obieráią mu [eligitur ei] co nacudnieyłfá niewiáłtę *Leop Iudic* 5/30; *RejPos* 243v [2 r.]; A ták człowiek poćciwy [...] ma tho v fiebie vważyc iáko *sancta sanctorum*/ iáko ma łobie przyaciela y obierác/ y obrawłzy iáko mocno [...] przy nim [...] łtać *RejZwierz* 93v, 30v; *CzechRozm* 163; *SkarŻyw* 269; *NiemObr* 132. Cf *obierać kogo komu ku czemu; kogo komu za kogo; kogo komu kim*.

obierać kogo komu ku czemu (1): Obyera łobie piękne żony [Zyzara] ku łwey lubośći *LubPs* hhv.

obierać kogo komu za kogo [= jako kogo] (6): *SeklWyzn* e4; Błogołáwyonyłz to narod ktory Pána tego/ Obyera łobye zá Bogá łwego włfechmocnego *LubPs* I, S2 marg; *CzechRozm* 109; *SkarŻyw* 471. Cf »[kogo] sobie za towarzysza w małżeństwo obierać«.

obierać kogo komu kim (1): objaw iey/ iłż łyn móy iedyny požadá pięknościj iey/ matką iá łobie obierá *OpecŻyw* 7.

obierać kogo na co (1): zátym [okopem] ludzi łtáwiá co ná podłe połługi obieráią/ zowá ie Sáráhory/ Iájlłáry/ Mufelim *BielSpr* 54v.

obierać kogo być jakim (1): Mołkiewłkiego. Pożytecznym obierał iego być Koronie/ Zaden předzey poprołtać niemoże obronie. *MycPrz* I C4v.

obierać między kim (1): PArys między pięknyimi pániami obierał *RejZwierz* 42.

W charakterystycznych połączeniach: obierać bogi nowe, chwálce, co wyborniejszy lud urody młodzieńcow, co nacudniejszą niewiastę, przyjaciela (2), *rzecznika, stan ubogich* (2), *towarzysza, wdowy, ze szkoły żaczki, żołnierze, piękne żony; obierać na podłe usługi, na uffy; obierać za Boga, za mistrza cnot wielkich, za nawdzięczniejsze kochanie swoje, za wodza; obierać matką; obierać między pięknyimi paniami; obierać [kogo] być pożytecznym; obierać wedle zdania swego; obierać na ten czas*.

Zwroty: »brać obierając (1): y brali od nich żony co nápięknieyłze łobie obierájąc *SkarŻyw* 269.

»obierać sobie« [szyk zmienny] (10): *OpecŻyw* 7; *LubPs* I, hhv; Izałz niewiecie iż Pan łobie ząwždy łtan vbogich obierał ná tym łwiecie? *RejPos* 243v, 243v marg; *RejZwierz* 30v, 93v; *CzechRozm* 163; *SkarŻyw* 269; *CzahTr* L4.

»[kogo] sobie za towarzysza w małżeństwo obierać« (1): Lecż to inna/ gdy kto Chrześciáninem będąc/ niewiernego łobie y Heretyká/ zá towarzyszá w małżeństwo obierác chce. *SkarŻyw* 153.

»[kogo] oczyma obierác« (1): ten żonę oczyma obierał/ By łie był włzu rádžil/ więceyby był wygrał. *RejZwierz* 45v.

»obierać żonę (a. co napiękniejsze żony)« [szyk zmienny] (6): *LubPs* hhv; Żonę iáko obierác. *RejWiz* 60 marg, Dd4v; *RejZwierz* 45v; [jeśli ludzie] obieráiąc Żony/ iednęby ołobę niż drugá woleli/

tákże też [...] ná bogáctwo/ vrodę/ domu zacność/ y obyczáiw podobieńftwo pátrzáli: [...] tákowie przyczyny iście przygány niemáią *KuczKat* 255; *SkarŻyw* 269.

Szereg: »szukać i obierać [kogo]« (1): thu fie dopiro będzie pilno trzebá wygilkác á roftropnie vważác/ iákiego towárzyfzá/ y z iákiemi obyczáymi łobie go łzukać y obierać małz. *RejZwierc* 30v.

α. *Wyznaczać do instytucji, urzędu, ciała ustawodawczego itp.; mianować; cooptare* *Mącz*, *Modrz*, *Cn*; *allegere, constituere* *Modrz*; *eligere* *JanStat*; *creare, designare* *Cn* [*w tym: kogo, co (180)*] (184) : *FalZioł* IV 25a; *KromRozm III* H8, I5v [2 r.], 17 [2 r.], Kv; Rotmistrze aby hetman obierał osiadłe w [róźnych] województwach *Diar* 81; jest zwyczaj, i[ż] wojewodowie [i] kasztelany obierać je [*poborce*] z innymi mają *Diar* 82; *DiarDop* 112; [*gdy sędziego nie ma doma*] tedy Mieczczanie álbo Wiewcy ludzie/ wedle łwego widzenia obieráią Sędziego/ ktorego Lácinnicy zowá *Gograuius*. *GroicPorz* n; Nád to Papieżá obierać Rzymfkiemu zebrániu moc dáiemy *KrowObr* 31, 123, 143v; *OrzList* i [2 r.]; *RejFig* Cc7v; kiedy w mieście łprawce obierano/ Tedy ich trzy łtá wżytkich ná to miánowano. *RejZwierz* 2, 21; Praetoriana comitia, Włafny fyem ná którym obierano Pretorá v Rzymiánów. *Mącz* 319d, 61b, 267b; *OrzQuin* S4; *GórnDworz* Gg2; *RejPos* 23v [4 r.]; kiedybyć przyfzło obierać krolá álbo przełożonego iákiego/ prawdá iżbyś zázwdy łzukał dobrego/ poćiwego/ poboźnego/ łprawiedliwego *RejZwierc* 147v; kthore [*chorqże*] obierano k themu godne/ ktorzy czytác y piác vmieli y lidźbę czynić *BielSpr* 15; *WierKróc* A3; (*nagł*) Zámiechowcy. (-). ONych to potomkowie żołnierzow zoftáli/ Ktorzy w Rzymie Celárze męźne obieráli *PaprPan* P3, Dd2v; *ModrzBaz* 18, 26, 46, 84, 92; *SkarŻyw* 383; *NiemObr* 66 [3 r.], 71; *KochMarsz* 153; *GórnRozm* A [7 r.], Av [5 r.], A2; *PaprUp* D2 [3 r.] Ev, E2v, F2v, I2v, L3v; *Phil* L2; *WujNT przedm* 35, *Mar* 3 arg, *Luc* 6 arg, 10 arg, s. 398, 419, 512; *SarnStat* 14, 32, 42, 106, 193 (13); dopuřzcza P. Bog dla ludzkich grzechow złe vrzędniki/ [...] áby nie zázwdy winá fie kładłá ná ty co vrzędniki obieráią: ále ná grzechy rárczey ludzkie/ ktore P. Bog złemi przełożonemi y tyránkami karze. *SkarKaz* 611a, 609b; Y iáko świat náftał/ ludzie kroleřtwá łobie ftáwili/ y iednemu fie poruczáli/ y iednego nád łobá obieráli. *SkarKazSej* 690a, 694b.

obierać do czego (11): *DiarDop* 116; *KrowObr* 11v [2 r.], 232v; á to ieft rzecz pewna/ iż żaden mądry nieobiera Styrniká do nawy dla zacności rodzáiu/ ále dla godności/ á vmieiętności łtyrowánia. *ModrzBaz* 15v, 90v, 103; *BielRozm* 7; *SarnStat* 65, 852, 873.

obierać z kogo, z czego (15): *BielKron* 14; Presbiterzy/ to ieft łtárfzy/ bylic káplani od Bilkupow połtánowieni/ ktore z łtárfzych y łtátecznieyfzych ludzi obierano *WujJud* 141v, 237v; *WierKróc* B3; *ModrzBaz* 75v, 91; Trzimaicełz fie tego zázwdi poki moziecie obifcie Pani s Panow obierali *PaprUp* C4v, C3v; *SarnStat* 18, 853. Cf »z pořzodka siebie obierać«.

obierać ku czemu (3): *KrowObr* 143v, 147v; Potym iákie [*obrańce*] y ktorzym obyczáiem godzi fie nam obierać ku tákowemu vługowánium [*w kořciele*]. *RejPosRozpr* c2.

obierać jako kogo (1): Nád to ielzcze iáko Setniká obierano męźá vrodziwe⁸⁰/ vdátneho/ łprawnego/ łmiálego *BielSpr* 13v.

obierać na co (23), *na kogo* (1): Vkařz gdzie Piotr Święty tczynił kiedy miedzy Apořtoły/ iákie Kurfirfty? ktorzyby Celárze obierali ná Celarřtvo? *KrowObr* 35, 120; Rycerřtvo Polřkie Krolá obiéra ná Kroleřtvo *OrzQuin* S3v; thrzebá obierać ná łady ludzie mądre/ dobre/ y ktorzych by cnotá iáfna

v ludzi była *GórnDworz* Hh6; *ModrzBaz* 28v *marg*, 46, 132; *WujNT* 725, 742; *SarnStat* 44, 885 *marg*, 999, 1126; Ną to [stanowienie praw] obierano ludźie w Práwách Ízytkich vczone/ y w rządzaniu ludzkim doświadczone *SkarKazSej* 699b. Cf »obierać posły na sejm«, »na urząd obierać«.

obierać w co (1): co nagodnieyÍze á naymędrÍze ludzi obierano w rádę [*prudētissimi legerentur in senatum*] *ModrzBaz* 30.

obierać za kogo [= *jako kogo*] (2): nigdy nie będziemy obieráć/ áni bráć ná wielkié Książę Litewkié y zá Pána [*nunquam eligemus ... Dominum JanStat* 758]/ iedno któręgo przerzeczoney Pan WładyÍław Król [...] będa rozumieli obráć y poÍtánowić. *SarnStat* 999, 1073 *marg*.

obierać kim (3): Ná złęgo práwá záwždy wyÍtáwiano/ Dobrego Íędzyem nád nim obierano. *RejZwierc* 222; *ModrzBaz* 15v; [*kardynałowie*] to iuz teraz tylko Włofzy y Włochá też papieżem obieráć máią. *NiemObr* 66.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): ObyeraycieÍz [*hetmana*] macie w czym ktory wam będye mił. *PaprPan* Ffv.

W połączeniach szeregowych (4): Potym wypifzę/ iáko Biskupy obieracie/ Ítanowicie y przyÍięgacie *KrowObr* 119; *RejPos* 125; oto Tytus z roÍkazánia Páwłá S. nie tylko poświácał y Ítánowił/ ále y obierał kápłany. *WujNT* 744; *SarnStat* 19.

W charakterystycznych połączeniach: *obierać apostoły* (6), *białe głowy*, *biskupy* (5), *bogi postronne*, *cesarza* (3), *człowieka bogobojnego*, *deputaty* (2), *dobrego*, *dyjakony* (4), *egzekutorow*, *jednego nad sobą*, *kapłany* (5), *kasztelany*, *krola* (26), *ludzi(e)* (*dobre*, *doświadczone*, *mądre*, *młode*, *prawdziwe*, *przykładne*, *uczone*) (7), *matkę* [= *przełożoną klasztoru*], *marszałka*, *męża urodziwego*, *mistrze* (2), *mniszki*, *ojce*, *osoby pewne (sądowe)* (2), *pana z (krola)* (22), *panny ku poświęceniu*, *papieża* (4), *presbitery*, *pretora*, *przełożonego*, *radę*, *rotmistrze*, *sakramentarza*, *sędzie(go)* (5), *sprawce kościelne (powiatow)* (2), *starszego*, *sukcessora*, *stateczne wdowy*, *styrnika*, *uczniow*, *urzędniki*; *obierać do kościoła* (3), *do rady*, *do sądow (głównych)* (2); *obierać ku usiugowaniu (ku służbie)* (2); *obierać za dziatki*, *za opiekany*, *za pana*, *za prokuratoroy*, *za sędziego*; *obierać na biskupstwo* (2), *na cesarstwo*, *na duchowne dostojęństwa*, *na kapłaństwo*, *na krolestwo*, *na Wielkie Książę Litewskie*, *na ofiarnictwo*, *na państwo*, *na sądy*, *na sejm walny (koronny)* (3), *na trybunał*, *na wojtostwo*; *obierać jako setnika*; *obierać w radę*; *obierać papieżem*, *sędziem*; *obierać z [czyjęgo] domu*, *z starszych i stateczniejszych ludzi*, *z [jakiego] narodu*, *z rycerstwa*, *ze wszystkiego świata*; *obierać na sejmiech*, *w polu* (5); *obierać dla zacności rodzaju*; *obierać [komu] gwoli* (2), *najÍluszniej*, *porządnie*, *rychło*, *spólnie (społu)* (2), *wedle swęgo widzenia*, *wedle swęgo zdania*, *wedle starego zwyczajy*, *wolnie* (3), *w zgodzie*, *w bojaźni bożej (z bojaźnią bożą)* (2), *z pożytkiem*, *z swej dobrej woli*; *obierać kilka dni*; *obierajác zlecać*, *powierzac*.

Zwroty: »losem obierać« = (*sub*)*sortiri Cn* (1): Iáko y v Zydow Íofem obierano iednego/ ktoryby pewnego czáfu w kościele kádził. *WujNT* 398.

»obierać między sobą (jednego)« [*szyk zmienny*] (5): [*w cechach*] ÍtárÍze MíÍtrze między Íobą obieráć/ kthorzyby mieli moc wyÍtępne kárác *GroicPorz* f4; *RejZwierc* 36; *ModrzBaz* 47v; *SarnStat* 1063, 1192.

»obierać na [czyje] miejsce [= zamiast kogoś]« = *eligere in locum* Modrz [szyk zmienny] (2): *ModrzBaz* 93; przełożona zezwala wizytki siostry mówiąc: obieraycie sobie matkę na moje miejsce *SkarŻyw* 227.

»obierać posły« [w tym: na sejm walny a. koronny (3)] [szyk zmienny] (5): *MycPrz* I B3v; dla tego na to [na sejmy] między sobą ludzie poczciwi posły obierają/ aby łami wielkimi zgraiami a s szkodami na to wszyscy nie iędzili *RejZwierc* 36; *SarnStat* 42, 1063, 1192.

»z pośrodku (siebie), z środka swego obierać« [szyk zmienny] (4:1): zgodzili sie głosem iednołhainym/ obierając z środka swego Rzymkiego Krola y obrali Maximilianá na ten czas krola Czelkiego/ za krola Rzymkiego. *BielKron* 330v; *Mqcz* 81c; a takowe osoby [współrzędzące] wizytko po poltwa pośrodku [!] siebie obierało [ab ipso populo eligebantur] *ModrzBaz* 3v, 3v, 84.

»(sam(i)) się obierać« (4): Wszak sie tych przeszłych czasów łami obierali/ Dla priuaty Krolowi wiele pozwalali *MycPrz* I B3v; Ci co sie łami obierają y wtracają/ z swemi złemi chciwościami/ a nie z powinnym ku dobremu Rzeczypospolitey fercem/ do tego wrzędu przytępią. *SkarKazSej* 694a, 694a, 695a.

»obierać (sam(i)) sobie« = (*sibi*) *ipsis eligere* *JanStat* [szyk zmienny] (28): *RejPs* 143; Vmarłych swiętych sobie za opiekyny/ ani za prokwratory nie obieram/ iedno łamego pana Chriftwa *SeklWyzn* e4; *KromRozm III* I7, Kv; *LubPs* S2 marg; rądne ludzi sobie obieray/ prawdziwe y przykładne doświadczone *BielKron* 258; *Mqcz* 81c; *RejPos* 125; *BielSpr* b4v; *CzechRozm* 109; *SkarŻyw* 227, 471; *StryjKron* 512; *NiemObr* 132; abowiem iefli gdzie obierają Pána sobie poddani/ tedy go obierają część ludzi *GórnRozm* A, A [2 r.], Av; *ActReg* 43; *SarnStat* 14, 65 [2 r.], 117, 120, 989, 1073; [służycie] bogoboynym pánom y krolom/ ktore sobie łami obieracie. *SkarKazSej* 666a.

»na urząd obierać« = *in collegium allegere* Modrz, *eligere ad munus* Cn [szyk zmienny] (5): *RejZwierc* 88v; *RejZwierc* 36; *ModrzBaz* 93; Obierają na taki wrząd/ gdzie iefł rząd/ nie pijanicę/ [...] ale [...] człowieka bogoboynego/ cnotliwego/ dobrej ławy *GórnRozm* G2; *SkarKaz* 610b.

Szeregi: »obierać i koronować« (1): Dofycby nam aby chmy zawždy społu byli/ Iednemu wiernie pánu na wieki łuzyli. Społu go obierali y koronowali *RejZwierc* 247.

»obierać, kreować« (1): Bowiem im [*Ligęzom*] rozum s cnotą/ pilnie rezumią/ Ci Mistrze obierają/ Doktory kreuią. *RejZwierc* 63v.

»obierać i naznaczać« (1): [św. Piotr] Obiera y nánacza swego successora. *WujNT* 512.

»obierać i święcić, obierać i poświęcać« (3:1): Izali kiedy Paweł albo Piotr swięty/ ktorego wy Papieżem tznicie/ obierał y swięcił tym sposobem Biskupy/ iako ie wy obieracie y swięćicie? *KrowObr* 129v, 120; *WujNT* 742.

»obierać i (albo) sta(no)wić« = *sufficere et eligere* Modrz; *eligere seu locare* *JanStat* [szyk 5:1] (6): *KromRozm II* e3; Abowim biskupom łamym należy pomocniki sobye nye tylko stawić/ ale y obierać *KromRozm III* Kv; *ModrzBaz* 93; Vczy go [Paweł św. Tytusa] iakie ma kapłany y Biskupy obierać y stánović. *WujNT* Tit 1 arg; *SarnStat* [994]; *SkarKazSej* 695a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

W bajce (1): gdy drzewa w lesie krola obierać chciály. *SkarKaz* 80a.

W przen (1) : Iać iuż idę od ciebie/ boć mam ine sprawy/ A ty łobie obieray łmącznieyfsze potrawy. [...] Stárayże łie ábyś był pocźciwym łtworzeniem. *RejWiz* 158.

2. Przeznaczać (3) : Zawždy tedy niechay wiele vcźniowie nauk czytaią/ ale mało niechay ná koždy dzień obieraią/ czoby mogli ich pámięć łtrawić *KwiatKsiąż* K4v.

obierać co na co (2): y ták długie godziny ná modlitwę obiera *SkarKaz* 608a; *LatHar* 302.

Zwrot: »obierać sobie« (1): Dániel Prorok trzy czáły przez dzień ná modlitwę łobie obierał. *LatHar* 302.

3. Zbierać odrywając z krzewu; vindemiare *PolAnt, Cn; carpere, colligere, decerpere, deflorare, devellere, eligere, (inter)vellere, lectitare, legere, stringere* *Cn (4)* :

obierać co (2): náwroc rękę twoię iáko kto obiera wino do kofzow [*converte manum tuam sicut vindemiator ad canistra*]. *BudBib Ier* 6/9. *Cf obierać co z czego*.

obierać co z czego (1): Bo nie z ciernia zbieraią figi/ áni z głogu obieraią grono [*neque de rubo vindemiant uvam.*]. *BudNT Luc* 6/44.

[*obierać co [= z czego*]: iáko w winnicy zebráney gronká zołtáwiáią oni ktorzy pilnie winnicę obieraią [*qui diligenter vineam scrutantur*]: ták zołtána w one dni trzye álbo czterzey/ kthorych niepobiją ci co będą wywráćć domy ich w mieczu. *Leop 4.Esdr* 16/31 (*Linde*).]

Przen [kogo] (1) :

W porównaniu (1): Ták mowi Iehowá Ceweoth/ obieraiąc poobieraią iáko winnicę ołtátek Izráelá [*Racemando racemabunt velut vineam residuum Israel*] *BudBib Ier* 6/9.

a. Zwrot: »od kamienia obierać« = *niszczyć, rujnować (1)* : Dilapido, Od kámienia obieram. Et Metaphoricos, Vtracam/ Rołprofzam. *Mącz* 184b.

4. Brać, zabierać (9) :

a. Ściągać, egzekwować (1) : *Quinquagesimas exigere*, Pięćdziesiątą część obierać. *Mącz* 342d.

b. Grabić, łupić; dispoliare, expilare, spoliare *Calep, Cn; abradere, circumducere, circitmoenire, clepere, compilare, depilare, emungere, expeculiare, expoliare, nudare, orbare, tangere, viduare* *Cn (8)* : Spoliarum – Miełcze do zwłoczenia przed łażnią, item, miełcze gdzie zbuici obieraią. *Calep* [1000]a, 206a, 312b, 332a, 393b, [1000]a.

obierać czego (1): A (gdy) było náziutrz przyfzli Pelifztymowie obierác trupow [*et venerunt Pelistim ad spoliandum interfectos*] *BudBib 1.Reg* 31/8.

obierać kogo, co (1): iam był wyrzekł áby żądny tych obrazow nie obierał dla ktoreykolwiek przyczyny. A przeto iżeś śmiał to pobrać co ná cię niełufzáło/ przykázuię áby [...] *HistRzym* 3v; [Abowiem ci/ ktorzy ná domy cudze náchodzą/ zboycem y gwałtownikom pokoieu (ktorzy gwałtownie ludzi obieraią) rowni łą *SzczerbSpecSax* 163 (*Linde*); Nabożeńłtwo łtárowiecznych Chrzełcijan/ woláło kołcioły vbierác y zdobić/ niźli żony y corki. A ci ludzie [*aryjanie*] kołcioły obieraią/ áby domy łwoie bogáćili y łwoie białegłowy łtroili. *SkarKaz* 596 (*Linde*).]

5. Zbierając zdejmować, usuwać; colligere, decutere, lectitare, legere *Cn [co] (1)* : [będzieli też gdzie wiele łlimakow nic inłzego nie pomoże iedno ie obierác *Cresc* 1571 203.]

obierać z kogo (1): A wydarłchi fzią thak panu v drzwy na połczyenyv łtanal y wlołfi łłzyebye obyeral *LibMal* 1545/102v.

6. *Oczyszczać; purgare Cn [co komu] (1)* : Patrz iako bóg twóy na ziemi siedzial/ anieli wefele ftáli flużątz okolo/ ieden podáwál a kraiál chléb/ drugi rybki obierál panu niebiełkiemu *OpecŻyw* 38v.

Synonimy: 1. rozróżniać; a.α. nominować, mianować, wzywać; 3. obrywać, odrywać, zrywać; 4.a. egzekwować, ściągać; b. grabić, kraść, łupić, odejmować, okradać, plądrować, rabować; 5. oczyszczać, ściągać, zdejmować; 6. chędożyć, oczyszczać.

Formacje współrdzenne cf BRAC.

Cf OBIERANIE, OBIERANY